

Notat om undersøgelse af sundhedsfremmeordninger på danske arbejdspladser 2005. (virksomheder med mindst 10 ansatte)

1 Hovedresultater vedrørende sundhedsfremmeordninger generelt

Næsten alle virksomheder har sundhedsfremmende ordninger eller regler

98 procent af samtlige virksomheder har regler, ordninger, tilbud eller lignende inden for et eller flere af områderne mad, motion, rygning, alkohol og stress. 47 procent har sundhedsfremmende ordninger inden for fire eller fem af de nævnte områder.

Mere end hver tredje har en skriftlig politik

37 procent af samtlige virksomheder har en skriftlig formuleret sundhedspolitik. For hovedpartens vedkommende (33 procent) er det en del af personalepolitikken; kun 4 procent har en selvstændig sundhedspolitik.

Sundhedspolitik mest udbredt i store og offentlige virksomheder

55 procent af de store virksomheder med mindst 100 ansatte har en skriftlig politik, hvor det gælder 32 procent blandt de mindre virksomheder (med 10 – 19 ansatte). En større del (63 procent) af de offentlige end de private (34 procent) har en skriftlig politik på området. 80 procent af de større virksomheder med mindst 100 ansatte dækker mindst fire af de fem sundhedsfremmeområder. Blandt de mindre virksomheder er det blot 35 procent. Det er især offentlige (71 procent) og halvoffentlige (78 procent), der har mindst fire af områderne dækket. Blandt private virksomheder er andelen 42 procent.

Stor forskel på den sundhedsfremmende indsats i de forskellige brancher

Især brancherne undervisning, sundhed og velfærd har høj dækning, idet 77 procent af virksomhederne inden for disse områder har sundhedsfremmeordninger på mindst fire af de fem områder. Bygge og anlæg ligger i bunden med 21 procent.

Hovedstadsregionen i førertrøjen

57 procent af virksomhederne i hovedstadsregionen har sundhedsfremmeordninger på fire af de fem områder, hvor det andet yderpunkt er region Nordjylland med 34 procent.

Sundhedsfremme som personalepleje

54 procent af de virksomheder, som har en eller flere sundhedsfremmende ordninger angiver personalepleje som det primære formål med indsatsen. 38 procent angiver, at det er et naturligt led i arbejdsmiljøarbejdet. For 22 procent er det primære formål at reducere sygefravær og 12 procent ønsker at forbedre produktiviteten.

Både ledelse og medarbejdere involveret

I 77 procent af virksomhederne har ledelsen medvirket og i 54 procent har medarbejderne medvirket ved udformningen af den sundhedsfremmende indsats. Ved medarbejderinvolvering har det især været via samarbejdsudvalg og sikkerhedsudvalg, at denne er foregået.

Flertallet kan spore en effekt

20 procent af virksomhederne mener, at den sundhedsfremmende indsats i høj grad har haft den tilsigtede effekt – 46 procent mener, at det i nogen grad er tilfældet. Blandt de 12 procent, der ikke eller kun i ringe grad har oplevet effekt, er det årsager som ”vanskeligt at ændre virksomhedskultur” og ”manglende opbakning fra medarbejdere”, der er de vigtigste.

Flertallet føler et medansvar for de ansattes sundhed

86 procent af virksomhederne føler et medansvar for de ansattes psykiske arbejdsmiljø og stress, hvor områderne alkohol (69 procent) og rygning (51 procent) kommer på de næste pladser. Dette gælder dog ikke i så høj grad de ansattes motions- og spisevaner, hvor det er henholdsvis 27 procent og 30 procent, der oplever et medansvar. På alle områder er der i 2005 en oplevelse af større medansvar for medarbejdernes vaner og livsstil, end det var tilfældet i 2002.

Rygning den aktuelle topscorer

40 procent af virksomhederne arbejder på undersøgelsestidspunktet (nov. 2005) med sundhedsfremmende ordninger/initiativer. Godt halvdelen af disse (21 procent) arbejder med rygepolitik og knap halvdelen (19 procent) med psykisk arbejdsmiljø og stress.

Stor forskel på den offentlige og private sektor

66 procent af de offentlige virksomheder arbejder p.t. med sundhedsfremme, hvor det kun er tilfældet på 35 procent af virksomhederne i den private sektor. Også her er det især de store virksomheder, som er i gang med aktuelle initiativer.

Psykisk arbejdsmiljø og stress på fremtidens dagsorden

44 procent af samtlige virksomheder angiver psykisk arbejdsmiljø og stress som det område, man ville prioritere, hvis man skulle gå i gang med en sundhedsfremmende indsats. På de næste pladser følger fysisk aktivitet (33 procent) og rygepolitik-rygestop (25 procent)

Hovedparten af virksomhederne efterspørger hjælp og støtte

56 procent af samtlige virksomheder efterspørger materialer, der kan inspirere og vejlede virksomhederne, og 34 procent ønsker konsulentbistand. 20 procent ønsker rådgivning om lovgivningen på området.

Markant stigning i sundhedsfremmeordninger siden 2002

Der er en klar stigning i andelen af virksomheder med en indsats på dette område. Hvor det i 2002 var 90 procent af virksomhederne, der havde indsatser eller ordninger for mindst et område, er det nu 98 procent. Og hvor det blot var 9 procent af virksomhederne, der i 2002 havde en indsats inden for alle fire områder (mad, motion, rygning og alkohol), gælder det nu 30 procent af virksomhederne. 40 procent af virksomhederne angiver, at de i øjeblikket arbejder med sundhedsfremmeordninger, hvor det blot var tilfældet for 22 procent af virksomhederne i 2002.

Effekt vurderes lavere

Overraskende er det, at man i 2005 vurderer, at sundhedsfremmeordningerne i mindre grad har haft den tilsigtede effekt, end det var tilfældet i 2002. Blot 20 procent angiver i 2005, at sundhedsindsatsen i høj grad har haft den tilsigtede

effekt – hvor det i 2002 var 50 procent, der havde den opfattelse. 46 procent mener dog, at det er tilfældet ”i nogen grad” (2005).

2 Hovedresultater vedrørende madordninger, tilbud mv.

Halvdelen har madordning eller andre tilbud på området

I 2005 har 50 procent af virksomheder en ordning, tilbud mv. i forbindelse med maden. I 2002 var det 29 procent. Kun 31 procent har en egentlig madordning (kantine eller lignende), hvor det var 29 procent i 2002. Det er især inden for finanssektoren og undervisningsområdet, at medarbejderne får et tilbud.

Private virksomheder i front

Undersøgelsen viser, at de især er de private og halv-offentlige virksomheder som tilbyder mad- og frugtordninger, og at det er de større virksomheder med mere end 100 ansatte, som især tilbyder madordning og frugt til deres medarbejdere.

Kun hver 10. har en egentlig kostpolitik

Kun hver 10. virksomhed har en skriftlig kostpolitik, der f.eks. har krav og retningslinjer for, hvad der skal indgå i det tilbud som serveres for de ansatte. Det er primært indenfor sundhed og velfærd samt undervisningsbranchen, at der findes kostpolitikker. Imidlertid stiller hver femte virksomhed særlige krav til deres leverandører for hvilken mad, som skal serveres uden at have dem formuleret som en egentlig politik.

Vand og frugt er et hit

Gratis isvand tilbydes af 38 procent af alle virksomheder. Det er en stor stigning i forhold til 2002, hvor der kun var hver fjerde virksomhed. Derudover indgår frugt, frisk groft brød og salatbord i højere grad i virksomhedernes tilbud i 2005. Særligt vedrørende frugt er der sket en markant stigning fra 2002-05, hvor mere end hver tredje virksomhed har flere slags frisk frugt nu i forhold til 22 procent i 2002. Desuden har knap hver femte virksomhed en ordning, hvor der tilbydes frugt til møderne. Det spørgsmål er ikke blevet stillet i 2002-undersøgelsen.

Meget få tilbud til overvægtige medarbejdere

Kun 5 procent har særlige ordninger, tilbud om rådgivning eller lignende i forhold til svært overvægtige medarbejdere. Og det er primært virksomheder over 100 ansatte samt inden for sundhed og velfærd, at der findes tilbud. Der er ikke spurgt til dette i 2002.

Virker det?

Godt halvdelen af de virksomheder, som har madordninger eller tilbud, vurderer, at det har givet større trivsel og bedre arbejdsklima blandt medarbejderne. Effekten ses især på private eller halvoffentlige virksomheder og på større virksomheder med mere end 100 ansatte.

Det er markant færre end i 2002, hvor henholdsvis 70 og 69 procent vurderede, at det havde effekt på trivsel og arbejdsklima for de ansatte. Men mere end hver tredje mener, at medarbejderne er blevet mere bevidste om ernæringsrigtig mad som følge af deres madordning i 2005, hvilket er flere end i 2002.

3 Hovedresultater vedrørende motion og fysisk aktivitet

Næsten halvdelen har motionstilbud til de ansatte

44 procent af virksomhederne har ordninger eller tilbud på motions- og idrætsområdet til de ansatte. Det er fortrinsvis store virksomheder, som har aktiviteter, ordninger eller tilbud vedr. motion. Og det er i højere grad offentlige eller halvoffentlige virksomheder, der har motionstilbud.

17 procent af de offentlige virksomheder vurderer ikke, at deres medarbejdere benytter sig af motionstilbuddet. Det gælder kun for 8 procent af de private virksomheder.

Deltagelse i enkeltstående idrætsarrangementer er den mest forekommende aktivitet (24 procent). Herefter kommer i deltagelse i temaarrangementer (16 procent), efterfulgt af motions/fitnesscenter (16 procent) (evt. i form af et tilskud til abonnement) og andre idrætsaktiviteter (15 procent).

Begrænset antal anvender tilbuddene

Lidt over halvdelen af de virksomheder, som har ordninger eller tilbud af varig karakter på motionsområdet, vurderer, at mellem 1-19 procent af medarbejderne gør brug af tilbuddene. Kun hver tiende virksomhed vurderer, at mere end halvdelen af medarbejderne benytter sig af tilbuddet.

Almindeligt med økonomisk støtte

66 procent af de virksomheder, som har tilbud om motion, yder økonomisk støtte til de ansatte. Undersøgelsen viser en tendens til at private virksomheder i relativ høj grad yder økonomisk støtte til fysisk aktivitet.

Fysisk aktivitet som en del af arbejdsdagen

24 procent af virksomhederne har særlige ordninger eller initiativer, der fremmer medarbejdernes fysiske aktivitet i dagligdagen. Det mest anvendte initiativ er at indrette arbejdspladsen i forbindelse med placering af printere, kaffemaskine e.l. (17 procent). Herefter kommer opfordring til at tage trappen (6 procent), mens en mindre andel angiver, at der er en del fysisk arbejde, som en del af jobbet (2 procent).

Effekten af motionstilbuddene

Virksomheder med motionstilbud angiver, at de ansatte opnår større trivsel, et bedre arbejdsklima og en bevidsthed om motion.

Positiv udvikling siden 2002

Der har siden 2002 været en vækst i andelen af virksomheder, der har aktiviteter, ordninger eller tilbud på motionsområdet. I 2002 havde 20 procent af virksomhederne tilbud. Dette tal er i 2005 steget til 44 procent.

I 2005 er der generelt færre virksomheder, der vurderer at ordningerne vedr. motion har positive effekter. I 2002 angav hhv. 55 procent og 62 procent, at politikken i høj grad eller nogen grad havde medført bedre arbejdsklima og større trivsel. I 2005 vurderer ca. 37 procent, at dette har været tilfældet.

Sammenligningerne skal tages med et forbehold, da spørgemetodikken er ændret i 2005.

4 Hovedresultater vedrørende rygning

Otte af 10 virksomheder har rygepolitik

83 procent af virksomhederne har regler, der begrænser de ansattes rygning på arbejdspladsen,

For private virksomheder har 81 procent regler. For de offentlige og halvoffentlige er det henholdsvis 93 og 97 procent.

Rygeregler også udbredt i små virksomheder

Rygeregler er mest udbredt blandt store virksomheder med mere end 100 ansatte (94 procent) og mindst udbredt blandt de mindre virksomheder med 10 – 19 ansatte (78 procent).

Rygeforbud på 3 af 10 virksomheder

Rygning er helt forbudt inden døre på 29 procent af virksomhederne. 19 procent af virksomhederne tillader kun rygning i særlige rygerum eller rygekabiner. 12 procent tillader rygning overalt.

På 36 procent af de offentlige arbejdspladser er rygning forbud inden døre – for private virksomheder er andelen 28 procent.

Reglerne overholdes i høj grad

Overholdelse af regler er normalt ikke noget problem. 81 procent af de virksomheder, der har regler for rygning, angiver, at reglerne i høj grad overholdes.

Hver femte virksomhed tilbyder hjælp til rygestop

21 procent af virksomhederne har tilbud, der kan hjælpe rygere, der gerne vil stoppe. For offentlige virksomheder er andelen 47 procent, for private kun 16 procent. Det er især store virksomheder, der har tilbud. Blandt virksomheder med 100 ansatte og derofter tilbyder 45 procent hjælp til rygestop, hvor det blot er 14 procent for de mindre virksomheder med 10 – 19 ansatte. Det er især rygestopkurser og økonomisk støtte til nikotinpræparater, der tilbydes.

God effekt af rygepolitikken

80 procent af virksomhederne angiver, at de har fået et bedre indeklima. 53 procent siger, at det har givet bedre trivsel, 18 procent, at de har fået større produktivitet og 11 procent færre sygedage. 37 procent angiver, at nogle medarbejdere er stoppet med at ryge.

Stigning i andel, der har regler og rygeforbud

Udviklingen går i retning af flere virksomheder med regler, der begrænser eller forbyder rygning. Fra 2002 er andelen steget fra 61 til 83 procent – og andelen af virksomheder med totalt rygeforbud inden døre er i samme periode steget fra 9 til 29 procent. I 1997 var det blot 1,5 procent af virksomhederne, der havde indendørs rygeforbud. Selv om rygereglerne er blevet skrappe, er graden af overholdelse uændret meget høj.

Der er ligeledes en tydelig stigning i andelen af virksomheder, der tilbyder de ansatte hjælp til rygestop. Fra 2002 til 2005 ses en stigning fra 8 til 21 procent.

5 Hovedresultater vedrørende alkoholpolitik mv.

Ni ud af 10 virksomheder har en alkoholpolitik

I 2005 havde 89 procent af alle virksomheder mere 10 eller flere ansatte en alkoholpolitik, der begrænser ansattes alkoholforbrug på arbejdspladsen. I 2002 gjaldt dette for 72 procent af virksomhederne. Reglerne gælder som oftest ikke kun virksomhedens egne ansatte. På 68 procent af virksomhederne med en alkoholpolitik skal kunder og andre besøgende overholde disse regler.

Formelle vs. uformelle regler

På 44 procent af virksomhederne er alkoholpolitikken udarbejdet som formelle, nedskrevne regler – mens 45 procent har uskrevne regler. Formelle, nedskrevne regler om alkoholforbrug optræder hyppigere på offentlige virksomheder og virksomheder med flere end 50 ansatte, mens uformelle regler oftere ses på private virksomheder og virksomheder med færre end 50 ansatte.

Hver fjerde virksomhed har totalforbud mod alkohol

23 procent af virksomheder med alkoholpolitik har indført et totalt forbud mod alkohol i arbejdstiden, mens 57 procent har et alkoholforbud i arbejdstiden – undtaget ved særlige lejligheder. I praksis betyder dette, at 80 procent af alle

virksomheder har et forbud mod alkohol i normal arbejdstid mod 53 procent i 2002.

Navnlig private virksomheder har indført et totalforbud mod alkohol, mens større virksomheder oftere har et alkoholforbud i arbejdstiden – undtaget ved særlige lejligheder.

Frokostøllen på vej ud

I dag er alkohol tilladt på 11 procent af virksomhederne – fx som en øl til frokost. Til sammenligning gjaldt dette for 56 procent af virksomhederne i 2002.

Alkoholpolitikken overholdes på ni ud af 10 virksomheder

90 procent af virksomheder med en alkoholpolitik vurderer, at alkoholpolitikkerne ”i høj grad” overholdes, mens 8 procent vurderer det ”i nogen grad”. På brancheniveau er det navnlig virksomheder indenfor sundhed og velfærd (99 procent), at reglerne overholdes ”i høj grad”. Lidt færre virksomheder, 90 procent, indenfor brancher som undervisning, pengeinstitut, finans mv. samt handel og reparation har samme vurdering. Indenfor branchen bygge og anlæg vurderer tre ud af fire virksomheder (75 procent), at reglerne ”i høj grad” overholdes.

Hver fjerde virksomhed har tilbud til ansatte med alkoholproblemer

25 procent af virksomheder med en alkoholpolitik har tilbud til ansatte med alkoholproblemer mod 15 procent i 2002.

Virksomhedernes tilbud til sine ansatte varierer fra materialer om alkoholproblemer (6 procent) over eksterne rådgivere ved alkoholproblemer (6 procent) til faste procedurer for, hvordan alkoholproblemer tages op (12 procent).

Offentlige virksomheder længst fremme med tilbud

Seks ud af ti offentlige virksomheder har tilbud til ansatte med alkoholproblemer (59 procent). Til sammenligning gælder dette for henholdsvis 48 procent af halvoftentlige og 19 procent af private virksomheder.

Jo flere ansatte – des flere tilbud

Der er en klar sammenhæng mellem virksomheden størrelse og dens tilbud ved alkoholproblemer. 63 procent af virksomheder med 100 eller flere ansatte har én eller anden form for tilbud til sine ansatte, mens dette gælder for 17 procent af virksomhederne med 10 – 19 ansatte.

Alkoholpolitik har positive effekter på arbejdsmiljøet

Blandt virksomheder med en alkoholpolitik vurderer ca. hver femte (19-21 procent), at dens regler, ordninger mv. på alkoholområdet ”i høj grad” eller ”i nogen grad” har medført bedre arbejdsklima, større trivsel blandt medarbejderne eller at nogle medarbejdere har reduceret deres alkoholforbrug. Mens ca. hver tiende virksomhed (9-12 procent) vurderer, at alkoholpolitikken har givet færre sygedage og arbejdsulykker.

For fuldstændigheden skyld skal det nævnes, at relativt mange virksomheder (33-50 procent) ikke kan vurdere effekten af deres alkoholpolitik.

6 Hovedresultater vedrørende psykisk arbejdsmiljø/stress

Halvdelen har initiativer

I 2005 havde knap halvdelen af alle virksomheder en ordning, tilbud eller lignende i forhold til psykisk arbejdsmiljø og stress. Det er særligt de offentlige og halv-offentlige virksomheder samt virksomheder med mere end 50 ansatte, der har ordninger eller tilbud inden for området.

Fx indgår temaet som en fast del af virksomhedens arbejdspladsvurdering (APV) og for knap hver femte virksomhed er psykisk arbejdsmiljø og stress et særligt indsatsområde for ledelsen, så det fx tages op i medarbejderudviklingssamtaler mv.

Stor brancheforskel

Frontløberne med hensyn til initiativer omkring det psykiske arbejdsmiljø og stress er undervisning (87 procent) samt sundhed og velfærd (91 procent). I modsætning hertil har knap hver 3. virksomhed indenfor bygge- og anlæg og 40 procent indenfor handel, reparation mv. ordninger, tilbud eller lignende.

Det batter

Knap 2/3 af virksomhederne vurderer, at indsatsen på det psykiske arbejdsmiljø har medført bedre arbejdsklima og større trivsel blandt de ansatte. Og 43 procent vurderer, at ordningen har medført en reduktion i sygedage. Antallet af arbejdsulykker vurderes i langt mindre grad at blive påvirket af initiativer omkring det psykiske arbejdsmiljø.

En del af virksomhedens ansvar

I 2002 angav 83 procent af virksomhederne at arbejdspladsen har et medansvar for sine ansatte i forhold til stress. Dette er i 2005 øget således at 86 procent angiver at arbejdspladsen har et medansvar.

Flere vil gøre noget

Af de som ikke har gjort noget hidtil, har særligt de offentlige virksomheder planer om fælles indsatser omkring det psykisk arbejdsmiljø. I alt angiver 10 procent af virksomhederne, at de har planer om at arbejde med området.